

Franjo TOPIĆ

Drugi Europski ekumenski sabor

U Grazu je od 23. do 29. lipnja 1997. održan Drugi Europski ekumenski sabor s temom: *Pomirenje - dar Božji i izvor novoga života*. Bilo je prisutno 700 službenih zastupnika iz 33 biskupske konferencije i iz 146 Crkava i crkvenih zajednica. Sabor je priređen od Vijeća Europskih biskupskih konferencija (CCEE) i od Konferencije europskih Crkava (KEK), koja obuhvaća sve europske evangeličke crkvene zajednice.

Rad se odvijao po temama: 1) Traženje vidljivog jedinstva među Crkvama; 2) Dijalog s religijama i kulturama; 3) Zauzetost za socijalnu pravdu, prije svega prevladavanje siromaštva, marginaliziranja i drugih oblika diskriminacije; 4) Zauzetost za pomirenje među narodima i nacijama i usavršavanje nenaslinog oblika prevladavanja konflikata; 5) Nova praksa ekološke odgovornosti, posebno u vidu dolazećih generacija; 6) Pravedna ravnoteža s drugim svjetskim religijama. Zastupnici su svaki dan radili i plenarno. Uz to su bili prisutni i različitih 10.000 sudionika koji su radili u devet područja: mladi, žene, kultura itd.

Na početku su pozdravili posebno kard. Miloslav Vlk, nadbiskup Praga i predsjednik CCEE, i John Arnold (Durham), predsjednik KEK-a. U plenumu su između ostaloga držali predavanja kard. Martini iz Milana, moskovski patrijarh Aleksej, osnivačica fokolarina Chiara Lubich, katolikos svih Armenaca Karekin I. i Hlope Bam, glavna tajnica Južnoafričkog vijeća Crkava.

Podsjetimo se da je Prvi Europski ekumenski sabor održan u Baselu 1989. s temom *Mir u pravednosti*, i da se odvijao u vrijeme raspada komunističkog sustava i pada Berlinskog zida. Atmosfera je bila optimistička, puna zanosa i iščekivanja, velikih nada i novih planova. No, kao što često velika očekivanja urode i ne manjim razočarenjima, tako je bilo i s ovim vremenom. Ne bez sjete zastupnici u Grazu konstatiraju: "U Baselu 1989. jedva smo mogli predvidjeti velike nemire koji su ubrzo zatim izbili."¹

Vjerojatno upravo "veliki nemiri" u bivšoj Jugoslaviji i Čečeniji bili su razlog izbora generalne teme za Drugi Europski ekumenski sabor. Uz opori i neprimjereni nastup patrijarha Alekseja, koji je grubo optužio evangeličke i Katoličku Crkvu za "invaziju" na Rusiju, situacija u bivšoj Jugoslaviji je dominirala u blizom Grazu, a i u pripremnom periodu.

Čini mi se važnim makar spomenuti u ovom kratkom uvodu pitanje tretiranja prilika u bivšoj Jugoslaviji. Prvi prijedlog glavnog doku-

¹ Završni dokument, br. 4.

menta govorio je o ratu u toj Jugoslaviji tako da se nije znalo tko je počeo, koji su povodi i razlozi, niti zapravo šta se događalo. Otprilike je bilo poput "mirovnih posrednika": svi su oni jednaki, a govorilo se izričito i o građanskom ratu.² Na to je vrlo temeljito i dokumentirano reagirala delegacija Hrvatske biskupske konferencije s predstavnicima drugih vjerskih zajednica Hrvatske,³ a na istoj crti i delegacija Biskupske konferencije BiH.⁴

Zatim je u drugom prijedlogu dokumenta Sabora u Grazu središnja redakcija izbacila sve o ratu u Hrvatskoj i BiH i uz usputna spominjanja ostavila onu naprijed rečenu blijeđu formulaciju. Na to smo ponovno zajednički reagirali. Ključni naš prigovor bio je da je dokument nepovijesni: Budući čitatelj i proučavatelj neće ni znati da je bio rat na ovim prostorima. Diskusija mons. Komarice popraćena je s neskrivenim oduševljenjem.⁵

Uz ostale primjedbe još bi vrijedilo istaknuti da je prvi prijedlog tvrdio da u bivšoj Jugoslaviji postoje "još uvijek duboke rane i snažne podjele zbog političkih, etničkih i religioznih neprijateljstava". Na ovo smo reagirali s prijedlogom da se promijeni u "zbog političkih i etničkih neprijateljstava te kulturnih i religioznih razlika" s nakanom da se izbjegne kvalifikacija ovog rata kao "vjerskog rata".⁶

Ono što je iz naše perspektive još vrijedno potcrtati jest susret predstavnika HBK i BK BiH sa predstavnicima Srpske pravoslavne crkve koje je vodio episkop Irinej.⁷ Susret je bio kurtoazan i neslužbene naravi. No, ipak je bio zapažen i na razini cijelog skupa tako da ga je grazi biskup Weber uvrstio među najznačajnije događaje na Saboru dodavši i važnost sudjelovanja u kulturnom programu zborova beogradske patrijaršije i zeničkog HKD Napredak. Uz bezbrojna, a možda i prekobrojna pitanja oko kojih se raspravljalo,⁸ posebno je žustro i diskutabilno bilo pitanje žena u Crkvi. Očito, jedan od sljedećih sabora morat će se posvetiti ovom pitanju.

U prilogu donosimo prijevod temeljnog dokumenta Drugog Europskog ekumenskog sabora.

2 *Prijedlog završnog dokumenta*, br. 3.

3 Delegaciju HBK vodio je dakovački biskup dr. Marin Srakić, a u njoj je bio i novi požeški biskup dr. Antun Škvorčević.

4 Delegaciju je vodio banjalučki biskup dr. Franjo Komarica, a u sastavu su bili još s. Korona Cigić, novinarka iz Mostara Kristina Čule, vlč. Ivan Perić (Mostar), novinarka iz Sarajeva Angelina Šimić i niže potpisani. Nisu došli fra Živko Petričević, s. Bertila Kovačević, fra Iko Skoko, a vlč. Perić je došao umjesto dr. Ante Pavlovića.

5 Nazočnost mons. Komarice bila je i inače izuzetno zapažena kako od sudionika tako i od medija. Vjerojatno nitko nije bio okružen s takvom pozornošću. Vodio je dva biblijska razmatranja, imao posebnu službenu tiskovnu konferenciju i dao brojne intervjuje.

6 Ovo pitanje puno je puta bilo postavljano i u tijeku ovoga rata. Smatram da na početku rata nije bilo ni govora o nekom vjerskom ratu iz jednostavnog razloga kad je u to doba samo 9% Srba bilo kršteno. Kako mogu voditi vjerski rat oni koji nisu ni formalno članovi Srpske pravoslavne crkve? No, kako je rat veliko zlo i beskrajna katastrofa, kasnije je mogao poprimiti i ove osobine.

7 Nekoliko dana prije početka ovoga Sabora episkop Irinej dao je intervju beogradskom tjedniku *Nin* (od 20. lipnja 1997, str. 18-20), u kojemu, nažalost, ponavlja napade na Papu i Vatikan.

8 Bilo je večeri kad se paralelno odvijalo po trideset programa.

Konferencija
europskih Crkava (KEK)

Vijeće Biskupskih
konferencija Europe (CCEE)

Drugi Europski ekumenski sabor
Graz, Austrija, 23.-29. lipnja 1997.

Završni dokument*

Temeljni tekst

Kršćansko svjedočenje pomirenja Pomirenje - dar Boga i izvor novoga života

Sabor u Grazu - svečanost zajedništva

(A1) Iz svih kršćanskih Crkava Europe i iz svih religija ovoga kontinenta sastalo se nas 700 delegata. Osjećamo se sretnim što smo imali goste iz drugih religija i kontinenata kao i mnogo tisuća sudionika i sudionika u Grazu. "Pomirenje - dar Boga i izvor novoga života" jest tema koja nas je dovela na Drugi Europski ekumenski sabor. Unatoč mnogim eklesiološkim razlikama koje između nas postoje i koje su dovele do rascjepa unutar kršćanstva, svjesni smo da nas Isus Krist sjedinjuje u zajedničkoj tuzi zbog skandala ovoga rascjepa i u našem zajedničkom traganju za pomirenjem. U tom duhu predlažemo u ovome tekstu određena razmatranja i prijedloge za sveobuhvatno razumijevanje nužnosti pomirenja. To ne znači da ćemo previdjeti važnost postojećih eklesioloških razlika kojih smo u potpunosti svjesni, za bolju suradnju Crkava u Europi koje su danas suočene s temeljnim duhovnim i socijalnim problemima.

(A2) Što "pomirenje" može značiti za nas u Europi kada se mi prisjetimo da stotine tisuća žrtava među nama još uvijek trpe od posljedica dva strašna svjetska rata i užasnih konflikata koji su poslije pada Berlinskoga zida urezali duboke rane u naš kontinent? S kojim pravom se mi kao kršćani potkraj ovoga tisućljeća usuđujemo govoriti o pomirenju ako se sjetimo da je ono počelo s raskolom u Crkvi na Zapad i Istok? Odgovor na ovo pitanje je obnovljeno zajedničko ispovijedanje vjere i nade u Bogu "po našem Gospodinu Isusu Kristu, po kome smo sada postigli izmirenje" (Rim 5,11). Ali, prije nego što našim Crkvama i zajednicama položimo račun o našem traganju za darom pomirenja i za oblicima života u pomirenju, želimo istaknuti koliko smo sretni zbog ovoga Sabora u Grazu. Tko bi se prije osam godina, kada se u Baselu održavao

Prvi Europski ekumenski sabor, usudio ponadati da ćemo se u jednoj tako dubokosežno izmijenjenoj Europi ponovno susresti! Veselimo se daru slobode i neometanosti, pozdravljamo nove mogućnosti da se međusobno razumijemo, da jedan drugomu pomognemo i da jedan s drugim živimo. Ovih dana se radujemo prije svega što kao Božji narod idemo na put hodočašća u našem traganju za jedinstvom.

Bogatstvo naših kultura i predanja

(A3) Radujemo se zbog bogatstva naših različitih kultura i predanja. Malo pomalo stječemo opet živu sliku o širini i raznovrsnosti ovoga kontinenta iako nam teške posljedice konfrontacije Istoka i Zapada koja je Europu pritiskala četiri desetljeća, još zadaju posla. Jedni drugima smo bili postali daleki. Ali, mi smo u ovome prijatnom i gostoljubivom gradu Grazu doživjeli svečanost zajedništva i stekli nove prijatelje i prijateljice. Ali, prije svega spoznali smo kako nas čvrsto povezuje naša vjera.

Zajedništvo unatoč velikim neslaganjima

(A4) Mi ne želimo poreći razlike i suprotnosti na kojima se temelji raznovrsnost koja karakterizira naš kontinent. U Baselu 1989. jedva smo mogli predvidjeti velike nemire koji su ubrzo zatim izbili. Socijalne i gospodarske prilike širokih slojeva stanovništva središnje i istočne Europe pretrpjele su radikalne promjene. Iako postoje značajne razlike između regija, ipak se čini da u principu postoji trend da se daje više slobode i veće perspektive. U mnogim nekada socijalističkim zemljama tako su nastali problemi da su se pravo i njegove ustanove vrlo sporo razvijale i pokazalo se da nerado prihvaćaju obnavljanje. No, unatoč svemu tomu su promjene, koje su započele 1989., za sve europske sustave predstavljale više ili manje veliki izazov da razviju novu samosvijest i da međusobne odnose nanovo definiraju.

(A5) Radost zbog Drugog Europskog ekumenskog sabora ovdje u Grazu nas je ojačala u uvjerenju da Europa mora biti otvoreni kontinent. Opet je jasno dokazano da se Europa niti na temelju zemljopisnih, povijesnih, religioznih a niti kulturnih razloga ne može predstaviti bez drugih kontinenata. Raznolikost Europe temelji se na njezinoj otvorenosti što predstavlja kako njezinu snagu tako i njezinu ranjivost. Zato je mir neophodan.

Od radosti do zahvalnosti: pomirenje - dar milosrdnoga Boga

(A6) Radost zbog dara zajedništva otvara naša srca na zahvalnost Bogu, Ocu našega Spasitelja Isusa Krista, Stvoritelju svijeta i Gospodaru povijesti. Mi možemo govoriti o pomirenju samo zato jer smo ga mi osjetili u životu svojih Crkava kao dar Boga, kojega Biblija označava kao "milosrdnoga, milosnoga i strpljivoga" (usp. Izl 34,6; Ps 103,8; 145,8; 111,4; Jl 2,13; Jon 4,2; Lk 1,50; 2 Kor 1,3). Sveto Pismo govori, doduše, i o gnjevu i zavisiti Božjoj, ali to uvijek čini u sjeni Božje ljubavi i milosrđa. U tomu se slažu židovi, kršćani i muslimani. Ovdje otkrivamo duboku povezanost koja se nudi kao temelj zajedničkog djelovanja nakon što je prekrivana dugačkom i teškom poviješću progona i vjerskih ratova.

Od Ljubavi Božje sastoji se svijet

(A7) "Mi smo voljeni još prije nego je svijet počeo", kaže engleska mističarka Juliane von Norwich (14. st.). Ona time svjedoči da je Božja Ljubav pratemelj svijeta. Ova Ljubav nosi i održava život svijeta iz časa u čas. U Tužaljka Jeremije čitamo: "Dobrota Gospodnja nije nestala, milosrđe njegovo nije presušilo. Oni se obnavljaju svako jutro: tvoja je vjernost velika" (Tuž 3,22-23). U Knjizi Sirahovoj stoji: "Milost Božja je za sve ljude" (Sir 18,13). Ovo uvjerenje pokazuje da Božja Ljubav zahvaća cijeli kozmos. U svjetlu ustrajne Božje dobrote zahvalno spoznajemo cjelovitost stvaranja, dostojanstvo i ljepotu svijeta, iako isto tako znamo koliko se boli i beznada u njemu raširilo.

Isus Krist je sama Božja Ljubav

(A8) Zahvalni smo Bogu što nam je u Isusu Kristu dao pravu sliku svoje ljubavi. U jednom času samoodricanja Sin je Božji postao čovjekom i bio poslušan do smrti, smrti na križu (usp. Fil 2,5-11). Njegovo uskrsnuće dokazuje ispunjenje svih proročanstava. Pavao kaže: "Bog bijaše onaj koji je u Kristu pomirio svijet sa sobom, koji nije uračunao ljudima njihovih prekršaja i koji je stavio u nas riječ pomirenja" (2 Kor 5,19). Prema svjedočenju koje su dali apostoli, Bog će započeti novo stvaranje tako što će Krist uskrsnuti od mrtvih. Mi smo pozvani da probijemo krug nasilja koji za sobom povlači vječitu krivnju i kažnjavanja, srdžbu i osvetu. Moramo se osloboditi okova krivnje i pokidanih veza i tragati za Božjim mirom. Mi kršćani ponovno smo bili nedostojni navjestitelji pomirenja. Naš život i naša djela često su nepomireni i ne temelje se na Božjoj milosti koja nam se očitovala u Isusu Kristu. Zato u Gradu želimo primiti k srcu poziv apostola Pavla: "Pomirite se s Bogom" (2 Kor 5,20).

Božji duh djeluje među nama kao snaga pomirenja

(A9) Zahvaljujemo Bogu što je pomirenje u svijetu ponovno na djelu. Ono je dar Duha Svetoga, poklonjenog na Duhove, a u njemu iskusujemo trajnu nazočnost uskrslog Krista u povijesti (usp. Mt 18,20; 28,20). Toga Duha nazivamo Svetim zato što on ne samo dolazi od Boga, već i zato što ima moć da posveti naš život, tj. da ga iz temelja promijeni i da uspostavi nove odnose. To u grčkoj riječi za pomirenje, naime "katallag," (doslovce, jedna potpuna izmjena, jedan novi svijet, usp. 2 Kor 5,17), dolazi do punog izražaja. Iako nosimo ožiljke od pomanjkanja pomirenja, mi vjerujemo da snaga pomirenja još i danas djeluje u nama. Ona se pokazuje već u našoj čežnji za pomirenjem (usp. Rim 8,26 sl.) i čini nas spremnima da mijenjamo svoje mišljenje i ponašanje.

Trojstvo - sveobuhvatna težnja ljubavi

(A10) Kao svjedoci misterija ljubavi Božje kršćani ispovijedaju svoju vjeru u Boga Oca, Sina i Duha Svetoga. Tako oni izražavaju svoju spoznaju da se u osobi Isusa i u njegovoj spremnosti da za sve nas dadne svoj život, očitovala ljubav Boga Oca. Po smrti i uskrsnuću Isusa na-

ma je dan dar Duha Svetoga, po kojemu sudjelujemo u snažnoj ljubavi Presvetoga Trojstva. Ovaj jedan i sveobuhvatni čin ljubavi Božje obuhvaća sva stvorenja i u stanju je prodrijeti u srce svakoga čovjeka i preobraziti ga, a nama u duhu Isusove molitve Ocu: "Da svi budu jedno, kao što si ti, Oče, u meni, i ja u tebi, tako neka i oni u nama budu jedno" (Iv 17,21), očitovati postanak, primjer i svrhu našega postojanja.

Božja dobrota nas potiče na kajanje

(A11) U svjetlu Božjega milosrđa priznajemo, kako naš osobni, tako i naš zajednički grijeh. Slušamo pitanje apostola Pavla: "Ili prezireš njegovu obilnu dobrotu, iščekivanje i strpljivost, a ne znaš da dobrota Božja hoće da te vodi k obraćenju?" (Rim 2,4). Čitamo Isusovu prisposodbu o srditome sluzi koji svoga druga zbog stotinu denara odvodi u tamnicu, iako je njemu kralj oprostio dug od deset tisuća talenata, tj. 50 milijuna denara (usp. Mt 18,23-35). Baš zato što ne možemo dovoljno uzvišeno razmišljati o Božjoj dobroti, uviđamo kako smo nedostojni primiti ju. Tako nas zahvalnost za Božju velikodušnost potiče na to da iskreno govorimo o svojoj krivnji, svojim propustima i grijesima.

(A12) Mi smo svjesni toga da su krivnja i patnje među nama vrlo neravnomjerno raspoređeni. Zato mi ne želimo sudjelovati u uopćavanju rituala samoponižavanja. Imamo puno razloga da budemo zahvalni za sve žene i muževe u prošlosti i sadašnjosti koji su vjerno i poslušno bili navjestiteljice i navjestitelji Božjega pomirenja, često i do žrtvovanja svoga života za Krista. Ali, budući da mi u zahvalnosti za Božju nemjerljivu dobrotu dolazimo pred Boga, priznajemo svoju manjkavost i grješnost u Božjim očima ("coram Deo"). Kao što je Sabor u Baselu započeo iscrpno priznanje grijeha i naglašavanje obraćenja Bogu ("metanoia", usp. odlomak 41 sl.), tako smo i mi ovdje u Grazu pozvani da svoje manjkavosti i propuste u svjetlu Božjega poziva ostavimo za pomirenje. Samo, ako budemo spremni svoje pogreške i propuste nazvati pravim imenom i samo, ako mogemo podnijeti bol zbog pretrpljene nepravde, smijemo se nadati da ćemo se međusobno osloboditi od ovih tereta i naći nove putove u budućnost. Pomirenje, koje dolazi od Boga, vodi nas kroz uska vrata pokore u prostranu dolinu mirnoga života.

(A13) Način, na koji u kontekstu pomirenja govorimo o grijehu, nije samo, a ni u prvome redu, usmjeren na pogrješno ponašanje pojedinaca i zajednica. Htjeli bismo štoviše govoriti o dimenziji zla koje se nama kao kršćanskim zajednicama Europe duboko urezalo u sjećanje i koje nas prati do dana današnjega.

Neslaganja među Crkvama

(A14) Priznajemo zajednički pred Bogom da smo prekršili ono jedinstvo za koje je Isus molio (usp. Iv 17,20 sl.). Svijetu smo prikazali nedostojan prizor podijeljenoga kršćanstva. To je kobna posljedica činjenice da su tijekom povijesti vučeni različiti potezi u životu naših Crkava. To je često dovodilo do međusobnih optužbi, osuda i progona. Tako je oslabljena vjerodostojnost našega zajedničkoga kršćanskoga svjedočenja.

Kršćani i Židovi

(A15) Mi imamo dugačku povijest krivnji prema židovskom narodu. Iako Isus potječe iz židovskog naroda, po tijelu, i iako se naša vjera bez vjere naroda Saveza ne može ni zamisliti, naša je kultura do danas obilježena dubokim tragovima antisemitizma. Stoljećima su Židovi progonjeni u mnogim dijelovima Europe. Kršćanke i kršćani su tomu pridonosili jer su oni pogrešno razumijevali ili su nijekali da Bog ostaje vjeran svojim obećanjima. Primjeri za to sežu do u ranokršćansko doba i ponovno se javljaju u protjerivanjima iz srednjega vijeka. Posebice u našem stoljeću Europa je bila svjedok nevjerojatne tragedije Shoah.¹ Sa zahvalnošću se sjećamo onih kršćana koji su, izlažući vlastiti život opasnosti, Židove spašavali od smrti. Unatoč tomu, antisemitizam se još uvijek razbuktava.

Muškarci i žene

(A16) Priznajemo pred Bogom da u našim Crkvama i u našim društvima još uvijek postoji jedan neprimjeren stav prema ženama. Bog je stvorio muškarca i ženu na svoju sliku i priliku. Isus Krist, Bog koji je postao čovjekom, smatrao je muškarca i ženu jednakima i isticao je, kako je prikazano u Galaćanima 3,28, ne njihove razlike već njihovo jedinstvo. Unatoč tomu postoji duboko ukorijenjeno vjerovanje, ponekad potkrijepljeno i citatima iz Pisma i Tradicije, da su žene manje potpuna slika i prilika Boga od muškaraca i da su zato njihov cijeli život i uloga manje vrijedni te da ih treba manje uvažavati. Zato je ženama u obitelji, Crkvi i društvu dodjeljivana uloga podređena muškarcu. To se, npr. odražava i tako što za žene još uvijek nema dovoljno prostora da one izraze bogatstvo svojih darova i poziva u službama (usp. 1 Kor 12,4-13) i forumima za odlučivanje u našim Crkvama. Psihičko nasilje muškaraca nad ženama proteže se od sustavne gospodarske i političke diskriminacije pa do oblika svakodnevnog potčinjavanja u kući. Ako se ozbiljno shvati značaj krštenja kao sjedinjavanja svih krštenih kršćana u jedno Tijelo Kristovo, onda se svi oblici nasilja naspram svakoga ljudskog bića moraju opisivati kao rane na Kristovu Tijelu.

Raskol između generacija

(A17) Priznajemo pred Bogom da smo mi kao kršćanske Crkve pridonijeli raskolu između generacija. Kako društvo, tako i Crkvu čine svi uzrasti: djeca, mladi, odrasli i stari ljudi. No, procesi su i strukture odlučivanja ograničeni samo na određene generacije, iako se te odluke odnose na sve generacije. To je u suprotnosti s dinamičkom slikom Crkve kao putujućega Božjega naroda, dok svi kršteni u skladu sa svojim karizmama snose odgovornost. Tako Crkve, posebice kod mlađih generacija gube na svojoj vjerodostojnosti.

¹ Shoah je ime za holokaust učinjen nad Židovima u 2. svjetskom ratu (napomena Prevoditelja).

Uobražavanje premoći kod europskih naroda

(A18) Mnoge naše Crkve su mjerodavno sudjelovale u razvitku osjećanja premoći kod europskih naroda pomoću kojeg se opravdavalo gospodarenje nad narodima zemlje. Naše Crkve ponajčešće nisu imale dovoljno razumijevanja i moći da zaustave uništavanje tuđih kultura, da zabrane ubijanje naroda ili da se bore protiv trgovine robljem. Mi smo često kraljevinama i strukturama vlasti davali religioznu legitimaciju. Do danas se ova vrsta europskoga osjećanja premoći očitovala tako što mislimo da imamo pravo na bogatstva i tržišta drugih kontinenata i da pri tomu ignoriramo njihove akutne probleme, a njihove nevoljne ljude preziremo. To je izdaja Boga koji voli sve ljude, bez obzira na njihova rasna, religiozna i kulturna obilježja. Zato ne smijemo šutke gledati. Dok smo se mi ovdje sastali, u mnogim dijelovima svijeta tisuće naše braće kršćana trpe progone i bijedu. Ne smijemo ostati ravnodušni naspram činjenice da vlade europskih zemalja i dalje održavaju dobre političke i gospodarske odnose sa zemljama u kojima kršćani trpe.

Zlouporaba svijeta

(A19) Mi nismo odgovorili na Božju zapovijed da sva stvorenja susrećemo s pozornošću i da radimo na njihovoj zaštiti. Pogriješno smo shvatili biblijsku poruku da zemlju sebi podčinimo, kao savjet da ju podčinimo i da vladamo njome, kao slobodu da bogatstvo svijeta neobuzdano i sebično koristimo, a tu se ipak radi samo o pozivu na domaćinsko ponašanje. Do danas, a protiv našega uvjerenja, ustrajavamo u svojim ustaljenim navikama i komotnom uživanju dobara.

Pokora ne pokriva razlike između nas

(A20) U ozračju Božje ljubavi spoznajemo ne samo da smo svi mi zajedno krivci pred Bogom i da nam je potrebno njegovo oprostjenje, već da smo krivci i jedni prema drugima i prema okolici. Ipak nas ovo izoštravanje naše savjesti navodi i na to da različito nijansiranje krivice i patnje među nama nazovemo pravim imenom. Žene su morale i moraju više trpjeti nego muškarci. Djeca su više trpjela nego odrasli. Manji narodi su bili a i sada su izloženi agresivnosti jačih naroda, često bez zaštite. Pravo manjina je gaženo i gazi se nogama. To važi primjerice za Sintije i Rome, čija je teška povijest prezira i progona svuda u Europi sramna stvarnost. To važi i za ljude koji potječu iz Afrike, Azije, Latinske Amerike ili Karibika i uvijek postaju žrtvama rasne mržnje i netrpeljivosti prema strancima. Mi ne želimo brisati duboke razlike između počinitelja i žrtava. Mi ne kažemo da smo svi jednako krivi ili trpjeli. Tako onima među nama, koji potječu iz zapadnih zemalja Europe, treba izričito prenijeti brigu što se mnogi od nas tijekom toga vremena nisu osvrtni na patnje kršćanki i kršćana koji su morali živjeti u zemljama pod komunističkom vladavinom. Mi ne govorimo o zaboravu. Radi se o nečemu što je više od samoga uvažavanja našega pamćenja. Pomirenje između nas shvaćamo kao još jedan pokušaj da u naše sjećanje dozovemo ogorčenje i poniženje i da ga tako dovedemo do ozdravljenja.

Pomirenje nije nadomjestak za pravdu i istinu

(A21) Potvrđujemo izričito da traganje za pravdom i istinom kroz poruku pomirenja nije stavljeno izvan snage. Riječ "pomirenje" je, na žalost, za mnoge ljude postala jeftina riječ, jer je ona često korištena da bi se umanjila krivica i da bi se raširila lepeza lažnoga obzira spram događaja koji zahtijevaju kritičko tumačenje. Tko trpi nepravdu, mora se moći pouzdati u pravni sustav kojega zastupaju nepotkupljive sutkinje i suci i koji jamči pravi proces koji će mu vratiti čast i namiriti pretrpljenu štetu. Tko prekrši pravo, mora biti pripravan na kaznu. Za počinitelje nepravde nema prava na traženje pomirenja, isto toliko koliko se od onih kojima se nanosi šteta automatski može očekivati spremnost na praštanje.

Milosrđe može više nego pravednost

(A22) Unatoč tomu držimo da Božje milosrđe uključuje pravo koje ljudi moraju stvarati i njegovati. Samo tako se može braniti od opasnosti da zakoni budu zloupotrijebljeni kao instrument borbe za vlast ili za egoističke interese. Pomirenje s Bogom seže dalje nego sve kajanje, zadovoljština i namirenje koji se postižu kroz naše pravne propise, jer ono je u stanju izliječiti rane u našem životu i vratiti nam dostojanstvo. Ondje gdje osjetimo snagu toga pomirenja, možemo prestati brojiti i uspoređivati svoje patnje, isto kao što možemo prestati nijekati i potiskivati svoju krivicu. Kao oni kojima Bog bez mjere i kraja otpušta grijeh, mi spoznajemo da je milosrđe jače od prava.

U školi milosrđa

(A23) "Budite milosrdni kao što je milosrdan Otac vaš!", kaže se kod Luke (6,36). Jedan od mnogih, često nepoznatih svjedoka ove poruke bio je sv. Izak Sirac (7. st.). On je tvrdio da je život nas kao kršćana jednak ulaznici u "Školu milosrđa". On je bio uvjeren u to da Duh milosrdnoga Boga hoće da u nama stvori jedno "milostivo srce". "A što je to milostivo srce? To je srce koje se daje za cijeli svijet, za čovječanstvo, ptice, životinje, demone i za svako stvorenje... Njegovim obilnim smilovanjem postaje njegovo srce smjerno i on ne može podnijeti da čuje ili vidi bilo kakve rane ili najmanju zabrinutost u svijetu" (71. homilija). U ovim riječima otkrivamo duhovnost "zajedničkoga trpljenja" za Božja stvorenja koja podsjeća na korjenitu skromnost i siromaštvo mnogih kršćanskih reformnih pokreta, prije svega na onu sv. Franje Asiškoga. Ovo "zajedničko trpljenje" je mnogo više od suosjećanja ili sućuti. Njegov temelj je nepodmitljivo uvjerenje o patnje žrtve. Zato ono traži mogućnosti da opet podigne one koji su poniženi a one koji čine napravdu potiče na to da prestanu sa svojim neopravdanim očitovanjem sile. Podizanje i ispravljanje, odustajanje i odricanje čine temelj praksi pomirenja. Ona dolazi do punog izražaja u Isusovoj zapovijedi: "Kao što sam ja ljubio vas, ljubite i vi jedan drugoga. Ako imadnete ljubavi jedan prema drugome, po tom će svi upoznati da ste moji učenici" (Iv 13,34-35). Ovu duboko doživljenu i međusobnu ljubav živjeti jest nužno i moguće.

Strujanje ljubavi između generacija

(A24) "Škola milosrđa" postoji i u našem vremenu i na mnogim mjestima. Svoje prve začetke ona nalazi u obitelji. Mnoge žene i muškarci, bake i djedovi, roditelji i djeca, rodbina i prijatelji svjedoče svakodnevno o tomu u zbilji nenametljivoga i neprimjetnoga milosrđa. Kroz generacije prolazi struja ljubavi. Ona se dokazuje bez mnogo riječi gdje se izbjegavaju razdori, gdje se zlo vraća dobrim i ondje gdje ljudi pokušavaju svoje protivnike pridobiti prijaznošću i ljubavlju (usp. Mt 5,44). Baš zato što znamo koliki su duboki sukobi između generacija, naglašavamo važnost zadaće pomirenja između spolova i generacija. Dostojanstvo naših starijih bližnjih, zaštita slabih i osiguranje prava na život djece uključivši i nerođenu, jesu stupnjomjer za čavječnost naših društava. Veliki je izazov za Crkve da potvrđuju dostojanstvo i svetost svega što živi.

Pomireni su vjesnici radosti

(A25) U "Školi milosrđa" vidljivo jedinstvo ("Koinonia") Crkava jest jedna od glavnih tema koje treba obraditi. Apostol opominje kršćane Efeza: "... podnosite jedni druge s ljubavlju! Nastojte sačuvati jedinstvo Duha, povezani mirom" (Ef 4,2 sl.). Mi imamo mnogo razloga da budemo zahvalni za način na koji smo se jedan drugomu približili. Pozivamo se, npr., na Peti Europski ekumenski susret KEK i CCEE (Santiago de Compostela, 1992.) kao i na sporazume iz Leuenberga, Meissena i Porvooa. Ujedno moramo konstatirati da ima novih poteškoća i složenih situacija koje nas potiču da poduzimamo nove inicijative. Kao i generacije ispred nas, mi smo pozvani da težimo za vidljivim po Kristu ustanovljenim jedinstvom. Dužni smo svijetu sačuvati riječ o pomirenju u i među našim Crkvama. Tu pripada i to da zajednički činimo sve što sa dobrom savješću zajednički možemo činiti, a i da se iskreno kaže što nas razdvaja da bismo svladali rezerve i nepovjerenje. To je više nego što mi jednostavno mislimo. Žene su dokazale poseban talent kod razvijanja spiritualnosti darivanja, posredovanja i slavljenja. Apostol Pavao kaže: "Ne bismo se htjeli vladati kao gospodari vaše vjere, štoviše, mi smo suradnici na vašoj radosti, jer u vjeri vi čvrsto stojite" (2 Kor 1,24). To se odnosi na molitvu, molitvu za druge, službu u susjedstvu i gradovima, zajedničke programe odgoja i obrazovanja, dijakonijske projekte i zajedničke programe misija. Smatramo isto tako važnim da većinske Crkve uvažavaju i podržavaju poslove manjinskih Crkava u njihovim dotičnim zemljama.

Pomireno partnerstvo i dijalog s drugim religijama i kulturama

(A26) Pokušavamo primiti k srcu da Bog nikomu od nas nije dalek kako je apostol Pavao uvjeravao Atenjane (Dj 17,27). Lojalnost našoj vjeri trebala bi s pozornošću ići ispred uvjerenja inovjernih. Neodložna je zadaća Crkava da razmatraju odnose između Evanđelja i kulture. Također je važno razmisliti o našim misijskim praktikumima. Koliko je važna ova zadaća, bit će nam jasno kad se sjetimo vjerskih ratova koji su kroz povijest našega kontinenta ostavljali krvavi trag. Do danas su vjerske suprotnosti u opasnosti da postanu instrument za političke sukobe.

Zato nama u Crkvama pripada odgovornost da se odlučno i aktivno zauzmemo za rješavanje naslijeđenih neprijateljstava i stvaranje trajnih savezničkih sustava. Ne smijemo dopustiti da se različita religiozna uvjerenja koriste za opravdavanje ratnih sukoba. I za nas važi da prestanemo s nerazumijevanjem i rivalstvom naspram drugih religija. Nasuprot svim zagovornicima neizbježne "borbe kultura" mi želimo promicati toleranciju i suradnju. Jednu posebice važnu zadaću vidimo u svezi s islamom, ne samo zato što danas oko 30 milijuna vjernika muslimana živi u Europi, već i zato što između kršćanstva i islama postoji dugačka i gorka povijest pogrdivanja i neprijateljstava koja se mora nadvladati u duhu pomirenoga susjedstva. Mladim osobama bi također mogla pripasti jedna posebna uloga u međureligijskom i međukulturalnom dijalogu. Proces globaliziranja, sve veće mobilnosti i mogućnosti učinkovitijeg komuniciranja pomogli su da se otvore nove mogućnosti za jedan takav dijalog i nova otvorenost i tolerancija naspram različitosti.

Zaštita slabih - djelovanje u znaku milosrđa

(A27) Europa je u načelu bogati kontinent, ne samo glede prirodnih bogatstava, već i glede tradicije ljudskih inicijativa i kreativnosti. Unatoč tomu raste vojska žena i muškaraca koji su bez posla, koji primaju socijalnu pomoć, koji su bez krova nad glavom i koji trpe nevolju. Politička sloboda i jačanje demokracije, gdje je od 1989. u našim zemljama zabilježen ohrabrujući napredak, još su više pojačali raznolikost gospodarskih i društvenih prilika. Od toga trpe prije svega stare osobe, obitelji s više članova, samohrane majke i mladi ljudi. Hendikepirani se još više izdvajaju nego do sada iako su neke zemlje poboljšale njihova nastojanja samoostvarivanja. Oni koji traže azil, sve se više odbijaju u cijeloj Europi, dok rasistički napadi postaju sve češći.

(A28) U zrcalu Božjega milosrđa čini se ovo, uskim financijskim interesima i pretjeranom pohlepom za profitom obilježeno natjecateljsko društvo, kao vrlo bezobzirno i nemilosrdno. Mi se u Crkvama zalažemo za razvitak ekonomskih sustava kojima je cilj zaštita nemoćnih u svim dijelovima svijeta i koji su orijentirani na unutarnje vrijednosti svih ljudi. Mi tragamo za sustavima koji će promicati stvaralaštvo, ne samo radi profita već i radi solidarnosti i rješavanja socijalnih problema kroz partnerstvo između države i inicijativa pojedinca i zajednice. Štetno je i besmisleno od Europe praviti tvrđavu koja će se nastojati ograditi od patnji drugih kontinenata. Pravo budućih generacija na život također traži da mi, koji danas živimo, ne odlažemo za budućnost obvezu da se ekonomično odnosimo prema troškovima života. Plod pomirenja sastoji se također u odricanju od prevelikih dobitaka i nesrazmjernoga trošenja. Naša je zadaća unaprjeđivati kriterije za društvena, gospodarska i politička rješenja koja će nam omogućiti da ih procijenimo glede ljudskoga dostojanstva, pravičnosti, slobode i solidarnosti.

Pomirenje i politika mira

(A29) Politika je važna arena pomirenja. Mi se zalažemo za razvitak koncepta sigurnosti koji će zahvatiti cijelu Europu i koji neće doz-

voliti da Europa postane opasna za druge dijelove svijeta. Razvitak zajedničkih demokratskih institucija i politička i ekonomska suradnja cijele Europe jača stabilnost i umanjuje opasnost od sukoba. S druge strane, ako se neki dijelovi Europe upuste u prazninu sigurnosti, mogle bi se pojačati mogućnosti političke manipulacije starim napetostima. Europske institucije trebale bi služiti kao instrumenti pomirenja i za stvaranje jedne Europe bez crta razdvajanja gdje se sigurnost traži kroza suradnju a ne kroza zastrašivanje. Mi potvrđujemo izrijek iz Basela prema kojem "u našoj zemlji ili na našem kontinentu nema situacije koja zahtijeva ili opravdava upotrebu sile" (br. 61). Mi se ne damo pokolebati u svojem uvjerenju da je pomirenje naroda moguće iako je ta riječ često zloupotrebjavana. Stoga zagovaramo razvitak i unaprjeđenje dobrovoljnih službi za pravičnost, mir i zaštitu okolice.

Pomirenje u gospodarenju životom

(A30) Mi smo (slučajno) prva generacija u dugačkoj povijesti čovječanstva kojoj je dopušteno da ovu zemlju vidi s izvana. Mi smo ju spoznali kao "plavi planet", obavijen tankim slojevima zraka i plina, kao izgublenu u ogromnoj širini univerzuma. Utoliko je veće naše čuđenje da ova zemlja krije tako nemjerljivu mnogoznačnost stvorenja. Počinjemo učiti da je ovaj planet mal, konačan i ranjiv, dok smo ranije bili naviknuli smatrati ga "beskonačnim svijetom". Zato smo si uzeli slobodu da dobra zemlje iskorištavamo bez obzira na njihove unutarnje vrijednosti i bez obzira na njihovu ograničenost. Sada smo svjesni toga kako smo došli dotle da prekoračujemo granice njezine opteretljivosti i da time uništavamo obitavalište svih stvorova koje je i naš vlastiti dom. Pomirenje s prirodom stoga za nas između ostaloga znači i to da štitimo integritet klimatskih uvjeta i ekoloških sustava i da uvažavamo pravo svih živih bića na nepovrjedivost njihove genetske vrste.

Pomirenje i poravnanje dugova u svijetu

(A31) Povijest Europe a i naših Crkava je na više načina povezana s poviješću drugih kontinenata. Doba kolonijalizma je izmaknulo u jednu novu eru u kojoj velike sile promiču svoje pravo na vlast. Europa ostaje, doduše, značajna globalna sila i sadašnji planovi da se ojača i proširi Europska unija, moraju biti obilježeni spoznajom globalne odgovornosti. U tzv. "globalnom selu" ipak će biti sve teže da samo država daje ono što ljudi očekuju za jedan dobar život. Ali s rastućim globaliziranjem postoji i vrlo realna opasnost da ljudi budu podređeni tržištu i privrednim silama. Kao vjernici mi ne možemo prihvatiti da se bogatstvo koncentrira u rukama nekolicine privilegiranih ljudi. Globalne mogućnosti moraju ići s globalnim pravilima a globalna trgovina s globalnom mrežom solidarnosti. Zemlja je naš dragocjeni, ali i ranjivi dom. Mi moramo svoje dugovanje naspram okolice brižljivo kontrolirati i raspodjelu financijskog duga među narodima na zemlji nanovo procjenjivati, jer je otpust dugova važna pretpostavka. Istinsko pomirenje nas poziva i na to da provjerimo pomirljivost sadašnjih oblika menadžmenta, proizvodnje i potrošnje. Naša spremnost da se odrekemo nekorektno

stečene koristi jest preduvjet od životne važnosti za pravičniju raspodjelu i očuvanje prirodnog blaga zemlje.

Pomirenje - priznavanje naše konačnosti

(A32) Kod pomirenja se ne radi samo o etičkim izazovima. Pomisao o oslobađanju i odricanju cilja na središnja pitanja ljudske egzistencije. Nakon pokušaja da sve imamo, posjedujemo, kontroliramo i zaštitimo, prepoznamo i svoje bezumno nastojanje da zaniječemo blizinu smrti, ili makar da se osiguramo od životnih rizika, i ako je to ikako moguće, da njima upravljamo. Čim, međutim, spoznamo svoju konačnost, mi postajemo otvoreni za mogućnosti koje imamo mi kao bližnji i stvorenja u jednome konačnome svijetu. Dok se učimo "dane naše brojiti" (Ps 90,12), bliži smo mjeri onoga što je ljudsko a time i mjeri onoga što je podnošljivo za sva stvorenja. Kada govorimo o "Školi milosrđa", ne mislimo na zamišljene enklave, već na pokret otpora protiv proširene tendencije da se ljudi dijele na "dobitnike" i "gubitnike" i prema tomu se ocjenjuje njihova vrijednost. Znamo za konačnost ljudskoga života, a ipak vjerujemo da se smijemo nadati jednom novom nebu i jednoj novoj zemlji. Obzorje iščekivanja Božjega kraljevstva prati nas i pomaže nam da kao smrtni ljudi nađemo svoju mjeru i da svladamo sva iskušenja svemoći i oholosti. Magnifikat Majke Isusove podsjeća nas na to da Bog moćne baca s prijestolja a uzvisuje neznatne (usp. Lk 1,52).

Slavimo pomirenje

(A33) Pomirenje zaokuplja naš cijeli život, ali ono je ipak više od rada a sve drugo doli prisila. Ono ostaje izvor energije koju nam Bog daje i održava. Stoga mnoge od naših Crkava shvaćaju pokoru i pomirenje kao sakrament, kao jednu dubinsku dimenziju našega bitka koja nam u trci svakodnevnice lako izmakne ispred očiju. Ipak je važno znati koliko mi imamo zajedničkoga. Mi inzistiramo na tomu da nedjelja bude više nego jedan slobodan dan i pokušavamo je posvećivati svojim bogoslužjima. Time pokazujemo također da mi ne raspoložemo vremenom, već da moramo naći svoje mjesto u vremenu. Svako krštenje je dokaz jedinstvene časti koja pripada svim ljudima. U krsnoj vodi spoznajemo prisutnost Duha koji je izvor svega života i daje nam da postanemo dio Tijela Kristova. U Euharistiji slavimo konačno svoje sudjelovanje u djelu Pomiritelja koji je dao svoje Tijelo kako bismo mogli živjeti sukladno svojem cjelovitom određenju i kako bismo kroz njegove rane ozdravili (usp. Iz 53,5). Zato što nas je on pomirio sa samim sobom i jedne s drugima, mi smo dužni učiniti sve potrebne korake ka zajedničkom slavljenju Euharistije.

Godina oprosta u duhu pomirenja

(A34) Izazovi i zahtjevi za obitelj obitelj kršćana u Europi, na prekretnici drugog tisućljeća poslije rođenja Krista, našega Gospodina i Spasitelja, jesu jasni kao pod povećalom. "Godina milosti Gospodnje" jest odlučujući trenutak u našoj povijesti, u kojem se mi u svojoj nedos-

tatnosti obnavljamo putem Duha, koji nas čini učenicama i učenicima Kristovim. Taj Duh nas šalje da navješćujemo "Dobru vijest". Naša kršćanska vjera zahtijeva da se zalažemo za slobodu i dostojanstvo svih ljudi. U našoj gladi za pravednošću mi dižemo svoj glas za siromašne, a posebice za one zemlje, čija je budućnost ugrožena zbog zaostalih inozemnih dugovanja i našega pohlepnoga iskorištavanja njihovih neobnovljivih resursa. Taj Duh nas poziva da se obratimo i da se damo obnoviti kao ljudi koji su izmireni s Bogom i jedni s drugima. Taj Duh nas nezaustavljivo tjera da se molimo za uklanjanje tragičnih razdora koji ranjavaju Tijelo Kristovo i da radimo na tomu. Taj Duh nas uvodi u treće tisućljeće i podsjeća nas na Isusovo obećanje da će uvijek biti s nama. Taj Duh nas ispunjava povjerenjem, hrabrošću i spoznajom da je nama samima dana poruka pomirenja i rad na pomirenju.

(A35) Molitva i slušanje Riječi Božje bili su za nas ovih dana slavljene pomirenja. Tako smo spoznali Dar Boga i jedni drugima postali bliži kako bismo se osposobili da koračamo dalje na svome putu. Mi smo se dali podsjetiti na čudo Božje ljubavi i na svoje obećanje da ćemo slijediti Isusa tako što ćemo svoje susjede ljubiti kao sebe same. Ohrabreni smo što smo ostali čvrsti u iščekivanju Božjega kraljevstva. "Neka je hvaljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, Otac milosrđa i Bog svakovrsne utjehe" (2 Kor 1,3).

* Usvojeno s 454 glasa za, 5 glasova protiv i 31 suzdržan.

S njemačkoga preveli
Ana Kreilich i Franjo Topić